

Nemzetiségek a magyar királyi honvédségben (1938–1943) I.

Magyarország lakossága az 1938. november és 1941. április közötti négyszeri területgyarapodás folytán 14 683 323 főre emelkedett. Ezen belül a nem magyar anyanyelvűek számaránya – ha nem is monarchia-korabeli méreteken – jelentősen megnövekedett. 3 318 493 főt, azaz 22,5 százalékot tett ki a nemzetiségiek lélekszáma. Az 1 100 290 román (7,5 százalék), 720 291 német (4,9 százalék), 563 910 ruszin (3,8 százalék), 270 467 szlovák (1,8 százalék), 207 734 horvát (1,4 százalék), 164 755 szerb (1,1 százalék) és 70 315 szlovén (0,5 százalék) nemzetiség jelenléte miatt a háborús évek magyar kormányainak ismét fokozottabban szembe kellett néznie a nemzetiségi problémákkal. Természetesen a honvédség keretén belül is újból felvetődött a nemzetiségi kérdés.

A trianoni Magyarországnak nem nagyon voltak nemzetiségi problémái. A hazai németiség és a magyar társadalom viszonyának időnkénti elmérgesedése is csak társadalmi, legfeljebb közgazdasági síkon idéztek elő különböző konfliktusokat. Honvédelmi szempontból azonban alig merültek fel nehézségek. A német emberanyag, mint katona – elenyésző kivétellel – államhű és megbízható volt, s egyéb okok sem tették szükségessé, hogy az ország férfilakosságának honvédelmi alkalmazása terén a nemzetiségekre külön szabályokat kelljen alkotni. A német nemzetiségieket 1938 után is a magyarokéval teljesen egyenrangú módon kezelték, mindennemű megkülönböztetés nélkül.

A magyar legfelsőbb katonai vezetés azonban számított arra, hogy az utódállamokban a magyar állameszmével ellentétes nemzeti szellemben nevelkedett, az ottani hadseregben kiképzett, vagy sorkötelessé most váló, a területgyarapodás során visszakerült nemzetiségi korosztályok tagjai a magyar viszonyokkal szemben meglehetősen bizalmatlanul, sőt ellenségesen fognak viselkedni. Különösen az észak-erdélyi román, a délvidéki szerb és a kárpátaljai ruszin férfilakosság fiatalabb évfolyamainak honvédelmi alkalmazását kísérte meglehetősen aggodalom. Az általános nézet azonban a honvédség keretén belül is az volt: „*Mintbogy idegen nemzetiségeink vannak és azokat ki nem küszöbölhetjük, tehát meg kell teremteni velük a békés együttélés lehetőségeit.*”¹ A honvédség alkalmazott módszerei azonban gyakran ellentétesek voltak a kormányok nemzetiségi politikáinak nézeteivel.

A nemzetiségi emberanyag a magyar királyi honvédségbe való fokozatos beéltése során több lényeges kérdésben kellett döntenie a legfelsőbb katonai vezetésnek:

1. A nemzetiségiek részt vegyenek-e fegyveresen a honvédelemben?
2. Milyen beosztásokban és milyen százalékarányal alkalmazzák őket, hogy a honvédség harcértékét ezáltal lényegesen ne rontsák meg?
3. Kiképzésük az ország mely területein történjék?
4. Melvük legyenek az ún. védett alakulatok?
5. Tiszt és altiszt lehet-e nemzetiségbeli?

E kérdésekre adandó válaszok, intézkedések mindannyiszor újrafogalmazód-

tak, valahányszor az ország területgyarapodásai által tekintélyes számú idegen nemzetiségű lakosság került magyar fennhatóság alá.

A NEMZETISÉGEK HONVÉDSÉGI ALKALMAZÁSÁNAK KEZDETI SZABÁLYOZÁSAI (1938–1941)

Magyarország Trianonban elvesztett területeinek részleges „visszaszerzése” 1938 őszétől kezdődött meg, amikor a müncheni négyhatalmi egyezmény alapján szolgáló néprajzi elvet követve, már csak a tengelyhatalmak részvételével lefolytatott bécsi döntőbíráskodás folytán Csehszlovákiától 11 927 négyzetkilométeres terület került át a magyar államhoz. Ez volt a Felvidéknek és a Kárpátaljának túlnyomóan (86,5 százalékban) magyar népességű déli területszegélye, az elsőként visszakapott hajdani országrész. A magyar mellett, nem tömbben élő szlovák és ruszin lakossággal is gyarapodott az ország népessége. A visszacsatolt felvidéki terület összlakosságának kb. 45 százalékát, kb. 463 000 főt tett ki a honvédség szempontjából számba jöhető férfilétszám.² Ebből 100–120 000 fő részesült a csehszlovák hadseregben 1938-ig katonai kiképzésben. A katonaviseltek 10 százaléka szlovák, illetve ruszin nemzetiségű³ volt. A magyar honvédség szempontjából azonban nyilvánvalóan csak attól az időponttól vált pozitív értékűvé ez a csehszlovák hadseregben kiképzést nyert réteg, amikor már megfelelő átképzésben részesült.

Ezek az átképzések elsősorban arra irányultak, hogy a már katonaviselt emberanyag elsajátítsa a magyar katonai szellemet és fegyelmet, a magyar harc- (had-)eszközök kezelését, a magyar harcmódot, harcéljárást és a legfontosabb magyar vezényszavakat. Mindezeket olyan mértékben, hogy az illető abban a „szakmában”, melyben már katonai kiképzést nyert, a magyar honvédség kötelékében is alkalmazhatóvá váljék.

A felvidéki katonaviseltek átképzése csak 1939 májusától kezdődött meg. Közvetlen a csehszlovák hadseregben szolgált legfiatalabb 1916-os évfolyamtól kezdve az 1905-ös születési évfolyamig bezárólag hívták be az embereket. Az első 7 évfolyamot, kb. 61 000 főt, majd a további öt évfolyamot is a területi kiegészítés elve alapján vonultatták be. Ez azt jelentette, hogy a lakóhelyük szerint illetékes hadtestparancsnokság helyőrségeiben képezték át őket. Nevezetesen a megnagyobbodott területű II. székesfehérvári, VII. miskolci és az 1939 márciusában megalakított VIII. kassai hadtest főleg határvadász, kisebb részben gyalogos, illetve tüzér magasabbegységeinél és alegységeinél történt ez meg.

Az átképzések időtartamát a legénységre nézve 6 hétben, tartalékos tisztokra, tiszthelyettesekre nézve pedig 8 hétben állapították meg. Ez idő alatt csak a hadicél szempontjából legfontosabb erkölcsi tulajdonságok és szakismeretek alapjait kívánták az átképzendőekkel megismertetni. A továbbképzésükre a későbbi fegyvergyakorlatok voltak hivatottak.

Miután magyar anyanyelvűek nem lehettek hivatásos tisztek a csehszlovák hadseregben, csak igen elenyésző szlovák és ruszin nemzetiségű tiszttel, hivatásos altisztal és továbbszolgáló tiszttel számolhatott a magyar legfelsőbb katonai vezetés. Nemzetiségre való tekintet nélkül minden olyan tartalékos tiszt és tisztjelölt megtarthatta tartalékos rendfokozatát, aki önként kérte áttételét a honvédségbe, amennyiben egy igazoló eljárás „tisztázta múltját” és az átképzési tanfolyamot eredményesen elvégezte.⁵ Hivatásos tiszt állományba nyilvánvalóan a magyar származású csehszlovák hadseregben továbbszolgálatot

önként nem vállalt, nemzetiség szempontjából abszolút megbízható egyéneket vettek fel.⁶

A kis létszámú ruszin és szlovák nemzetiségű átképzendők beosztására vonatkozóan az egyes alakulatoknál nem tettek külön diszkriminációs intézkedéseket. Csupán az a rendelkezés született, hogy a határvadász-alakulatoknál csak magyar anyanyelvűeket lehetett átképezni. Ez a rendelkezés a következő években is érvényes maradt.⁷ Ezenkívül javasolt kitétel volt még az, hogy azokat a szlovák és ruszin nemzetiségű katonákat, akik a csehszlovák hadseregben a híradó és harcokszó csapatnál szolgáltak, csak abban az esetben szabadott ugyanabban a „szakmában” átképezni, amennyiben „megbízhatóságukhoz magyar szempontból a legcsekélyebb gyanú sem férhetett” és – a híradóknál – tökéletesen ismerték a magyar nyelvet, mind szóban, mind írásban.⁸ A szlovák és ruszin legénység eredményes átképzése érdekében *igyekeztek nyelvüket beszélő kiképzőszemélyzetet beosztani hozzájuk* és megkezdődött a nemzetiségi nyelvet beszélő tisztek és altisztek nyilvántartásba vétele is.

1938 novemberében a nem magyar nemzetiségű hadkötelesek honvédségi alkalmazását, a honvéd vezérkar hadműveleti osztálya⁹ elképzelhetőnek tartotta úgy is, hogy egy-egy *ruszin és szlovák zászlóalj kerüljön felállításra, amelyekben a szolgálati nyelv ruszin és szlovák lenne.* A ruszin zászlóalj felállítását Ungváron, a szlovákét pedig Kassán tervezték – egyelőre hadtestközvetlen, önálló zászlóaljként. A hadművelleti osztály elképzelését azzal indokolta, hogy „...a ruszinok és szlovákok teljes megnyerésére, de propagandisztikus szempontból is történne”¹⁰ *Werth Henrik* gyalogsági tábornok,¹¹ a *honvéd vezérkar főnöke* azonban mindezt akkor még nem tartotta időszerűnek.

Az átképzések 1939 májusától megindultak, az újonc-igénybevételt a felvidéki területekről azonban csak az 1939–40-es szervezési évtől, azaz, 1939 októberétől tervezték. Az elsőként visszacsatolt terület és az anyaország hadköteleseinek kiképzési helyzete ugyanis különbözött. Míg a Felvidéken 1938 októberében kellett volna bevonulnia az 1918-as évfolyamnak, az anyaországban ugyanakkor még csak az 1916-os évfolyamot kezdték kiképezni.¹²

Magyarország második területgyarapodása 1939 márciusában realizálódott, német jóváhagyással, önálló katonai akció során birtokba vette a túlnyomórészt ruszin népesség lakta Kárpátalját. Immáron történelmi jogcímére hivatkozva. 12 171 négyzetkilométer hegyes-völgyes terület tért vissza, 496 000 lakossal. Ebből csak 12,7 százalék volt magyar anyanyelvű. Zömmel olyan ruszin nemzetiséggel nőtt az ország népessége, amely kimondottan ellenséges magatartást tanúsított a magyar fennhatóság iránt. Az ukrán nacionalista, ún. *Szics* gárda osztagai néhol harcra is bocsátkoztak a Kárpátaljába bevonult magyar csapatokkal. Remélték, hogy Németország eleget tesz az 1938 őszén megalkult autonóm kárpátukrán kormány kérésének, s védelmet nyújt a magyarokkal szemben.

Az azonnal bevezetett magyar katonai közigazgatás intézkedései, tevékenysége csak tovább rontották az amúgy is feszült helyzetet. Az újonnan színtre lépő Teleki-kormány kialakított ugyan egy olyan politikai elképzelést a kárpátaljai területen élő nemzetiségi lakossággal kapcsolatban, amely széles körű kulturális és nyelvi autonómiát biztosított volna nekik, ez azonban a katonai vezetés merev elutasításába ütközött.

A honvédelmi minisztériumban már 1939 március 17-én megszületett az első állásfoglalás a kormány Kárpátalja önkormányzati tervét illetően. Március

- 18-ára – Kárpátalja megszállásának végleges napjára – egy értekezlet megtartását határozták el a minisztériumban, melynek tárgya: „Kárpátalja önkormányzata honvédelmi szempontból” lett volna. Az értekezlet előtt a honvédelmi minisztérium I. a. osztálya¹³ az alábbi fontosabb javaslatokat dolgozta ki:
- a kárpátukrán csapatokat külön szervezzék, de azok a honvédség szerves részét képezzék;
 - elnevezésükben – például magyar királyi 1. honvéd kárpátukrán zászlóalj – a nemzeti jellegük kifejezésre jusson;
 - a csapatok tiszti kiegészítése a honvédség többi részével közösen, a legénység kiegészítése pedig csak Kárpátalja területéről történjék;
 - a kárpátukrán csapatok békében elvileg kárpátukrán területen nyerjenek elhelyezést, háború esetén, valamint kiképzési és egyéb szolgálati okokból adódóan viszont Kárpátalja területén kívül is alkalmazhatóak legyenek.¹⁴

E javaslatok között nem volt egyetlen olyan, amely lényeges és konkrét önkormányzati lehetőséget vetett volna fel. Az értekezletet végül meg sem tartották, Werth gyalogsági tábornok utasítására elnapolták. Később végleg lekerült a napirendről.

A katonai közigazgatás csak július elején szűnt meg Kárpátalján. Átadta helyét a polgári hatóságoknak, melyek a nemzetiségi kérdést főképpen rendszertani problémaként kezelték a későbbiekben.

A magyar legfelsőbb katonai vezetés még 1939 júniusában, az 1939–40-es évi hadrendfejlesztés keretében egy hegyi dandár felállítását határozta el az újonnan visszacsatolt területen. A dandár a *magyar királyi kárpátaljai 1. honvéd hegyi dandár* elnevezést kapta. Ez a magasabb egység 3 zászlóaljból, 3 tüzéregyből és egyéb dandárközvetlen alegységből szerveződött. Személyi állományának nemzetiségi összetételéről nem született külön rendelkezés. Annál az alegységnél, ahol a ruszin legénység az összlegénységi létszámnak 50 százalékát meghaladta, ott csapatnyelvoként a ruszint javasolták alkalmazni, a vezényleti és szolgálati nyelv azonban mindenütt a magyar maradt.

A Kárpátalján elhelyezett határvadász-zászlóaljokhoz, a felvidékiekéhez hasonlóan, kizárólag csak magyar nemzetiségű sorlegénységet lehetett beosztani.¹⁵

A visszacsatolt kárpátaljai országrészt az 1939 elején újonnan alakult és még kezdeti szervezési nehézségekkel küzdő VIII. kassai hadtest illetékességi területéhez kapcsolták. A ruszin ajkú legénység elég jelentékeny százalékban terhelte meg a hadtestet, s különféle súrlódásokat okozott a mozgósítás előkészítése során is. Egy 1940 júniusában készült szám szerinti kimutatás a következő képet tárja elénk a VIII. hadtest illetékességi területén besorozott, 1908–1919. között született, karpaszományos és nem karpaszományos újoncokról:

	magyar	ruszin	szlovák	román	egyéb	zsidó
karpaszományos	542	112	11	-	5	124
nem karpaszományos	9064	3631	502	73	40	876

Ennélfogva állandóvá vált a hadtestnél az a törekvés, hogy a ruszin nemzetiségű újonc és átképzendő állománytól minél nagyobb mértékben megszabaduljon és helyettük színmagyar legénységet kapjon, még a nyilvánvaló mozgósítási nehézségek dacára is. Egyes parancsnokok túlzott és helytelen sötétlen látásuktól vezérelve a nemzetiségek különböző módon történő felosztását is javasolták a honvéd vezérkar főnökeinek.

Az 1918-as évfolyamú kárpátaljaiak 1939 júniusi és júliusi sorozásakor a nem magyar nemzetiségű összcírottaknak a 75 százaléka nem jelent meg. A ruszinok e nagyfokú bizalmatlanságát tapasztalva, a legfelsőbb katonai vezetés is olyan álláspontra helyezkedett, „*hogy ezeket a félrevezetett ifjakat a magyar állam közösségébe ismét visszavezessük és a nemzetbűség eszméjének ismét megnyerjük, »ennek« a legjobb eszköze a magyar környezetben alkalmazott megértő és jóindulatú bánásmód.*”¹⁷

Úgy gondolták, hogy az ország zömmel magyarul lakta területein majd nem fognak az „ellenséges propaganda” hatása alá kerülni. Ugyanis, ahol a nemzetiségek zárt tömböt alkotnak az ország széléin, az önálló államban élő azonos, vagy rokon népek közelében, ott erősebbnek vélték ezeket a hatásokat. Nagymértékben vonatkozott ez a zárt kárpátaljai ruszin, majd későbbben az észak-erdélyi román tömbre.

Ezek után a honvédség katonai *főcsoport főnökeinek*¹⁸ 1939. október 30-i intézkedése alapján, a megalakult kárpátaljai 1. hegyi dandár alakulataiban szolgálatot teljesítő ruszin legénységet az anyaország hadtesteinek (II.–VII. hadtestek) állományába helyezték. Az újonnan besorozott ruszinok pedig azonnali behívással szintén hasonló „elhelyezésben” részesültek.¹⁹ Helyettük magyar anyanyelvű legénység került a kárpátaljai alakulatukhoz. Ezt a rendelkezést a későbbiekben is betartották. Az 1940. február 1-én bevonult idegen anyanyelvű újoncokat már úgy hívták be és osztották szét, hogy azok színmagyar területen levő alakulatokhoz kerüljenek.²⁰

A csehszlovák hadseregben szolgálatot teljesített felvidékiek átképzése mellett 1939 nyaratól már a kárpátaljai 1905-ös és ennél fiatalabb évfolyamé is megkezdődött. A ruszin nemzetiségű tartalékosok nagy részének átképzése már színmagyar és magyarul lakta területen állomásozó alakulatoknál történt.²¹

A kiképzések és átképzések során nehézséget okozott a nemzetiségi nyelvet is beszélő csapattisztek és tisztcsék hiánya. Ahol azonban sikerült megoldani e problémát, ott gyakran született olyan vélemény a más anyanyelvű legénységről, mint, amilyen a 22/3. pótszázad ruszin ajkú átképzőseiről: „*...mert azok az emberek minden támogatást megérdemelnek. Kiképzőik nem győzik dicsérni törekvésüket és odaadásukat. Egészen szokatlanul derék katonaanyag. A kiadott parancsokat meglepő lelkiismeretesen fogadosítják és minden erejükkel azon vannak, hogy itt megfeleljenek.*”²²

Az 1940. augusztus 30-án életbe léptetett második bécsi döntés 43 581 négyzetkilométer területet és a 2 185 546 főnyi lakost juttatott Magyarországnak. A döntés Németország és Olaszország közös érdekei alapján született és sem Magyarországot, sem pedig Romániát nem elgítette ki. Egymillió román nemzetiségű került át a magyar állam keretei közé, de a továbbra is Romániához tartozó Dél-Erdélyben több mint félmillió magyar maradt.

A döntést megelőző, majd azt követő határszéli csapatösszevonások és a főleg román részről elkövetett gyakori határsértések mind hűen tükrözték a két állam közt állandósult feszült viszonyt. A visszacsatolt erdélyi területen 3–4 hó-

napig életbe léptetett katonai közigazgatás káros intézkedései – egyaránt sújtották az itt élő lakosságot – rossz szolgálatot tettek a „magyar nemzeteszme és államhűség” megkedveltetésére irányuló politikának. Az átkerült tekintélyes számú román lakosság, a visszatért népcesség 42,1 százaléka, csekély után, a belső, és főleg a határ menti román „propaganda” hatására mindvégig ellenségesen viselkedett a magyar katonai és polgári szervekkel szemben.

1940-ig a HM és a VKF többször is szabályozta a nemzetiségi honvédelmi alkalmazásának módjait. Az észak-erdélyi és székelyföldi területek visszacsatolásával Magyarországhoz került tekintélyes idegen ajkú népcesség katonai igénybevétele bonyolult és nehéz helyzet elé állította a honvédséget. Nyilvánvalóvá lett, hogy most már az egész nemzetiségi problémát átfogóan és egységesen kell megvizsgálni és nem rendeletekben, hanem utasításokkal kell szabályozni.

A nemzetiségek honvédelmi alkalmazásának átfogó szabályozása miatt első ízben 1940. szeptember 24-én tartottak értekezletet a HM I. b. osztályán.²³ Már ezen az értekezleten véleménykülönbségek mutatkoztak a honvédelmi miniszter és a honvéd vezérkar főnöke között. Nézetük a nemzetiségek háború esetén történő fegyveres szolgálata terén, valamint a honvédség értékesebb és nagyobb szaktudást igénylő ún. védett alakulataiba való beosztásuk terén ütköztek. A nézetkülönbségek teljes mértékű egyeztetése később sem sikerült. Az 1940. december 9-én hozott honvédelmi miniszteri döntésében foglaltatik a honvéd vezérkar főnökének kiegészítése és megjegyzése is. A döntés az alábbiakat tartalmazta:

„1. A nemzetiségek a magyarsággal teljesen egyenlő mértékben – és pedig fegyveres szolgálatra – vétessenek igénybe a honvédelem céljaira.

2. A nemzetiségek elosztása a békeszolgálat és az M. beosztás²⁴ tekintetében különböző legyen:

a) tényleges katonai szolgálatukat az egész honvédségre egyenlően – és pedig 15 százalékos arányban – elosztva teljessé, úgy azonban, hogy a II. hadtestnél szlovák, a VIII. hadtestnél ruszin, a IX. hadtestnél román nemzetiségű nem szolgálhat.

b) Az M. hadrendben azonban az elosztás akként történjék, hogy a VIII. és a IX. hadtestnél, valamint az ezekkel szomszédos V., VI. és VII. hadtesteknél a nemzetiségek aránya 20 százalékos, a többinél 10 százalékos legyen. (Az a megkötés tehát, hogy a II. hadtestnél szlovák, a VIII.-nál ruszin, a IX.-nél román nem szolgálhat, itt nem jön tekintetbe.)

3. A védett alakulatokhoz nemzetiségek se békeszolgálatuk alatt, sem pedig M. tekintetben nem, illetve legfeljebb 2–3 százalékban kerülhetnek, akkor is csak előzetes prioritás után. A védett alakulatoknak azonban csupán a következőket kell tekinteni: légierő, híradócsapat és a határőrség portyázó századok. Fentiekől eltekintve, azonban a nemzetiségek elosztása az egyes fegyvernemek között és az alakulatokon belül teljesen egyenlő arányban történjék.

4. A nemzetiségek közül mindazokat, akik a feltételeknek²⁵ megfelelnek, a tisztí és altisztí kiképzésbe be kell vonni. Elbírálásuk azonban megfelelően szigorú legyen, hogy csak a valóban minden tekintetben megfelelőek kerüljenek tisztí, vagy altisztí kiképzésre.”

Werth Henrik gyalogsági tábornok, a honvéd vezérkar főnöke csatolt különvéleményében azt vetette fel, hogy kívánatos lenne elrendelni: *a nemzetiségek csak akkor és oly mértékben állítsanak be a mozgósított hadrendbe, amennyiben a magyar emberanyag már teljesen kimerült.*²⁶

Ez az első átfogó jellegű szabályozás, mintegy keretet adott a későbbi újoncbehívási és -szervezési rendeleteknek. Hogy később nem minden téren valósultak meg irányelvei, abban nagy szerepet játszottak a nemzetiségek katonai alkalmazásának kezdeti tapasztalatai, a háborús „követelmények”, de a legfelsőbb katonai vezetésben kialakult ellentétes nézetek is.

1940 októberétől elkezdődött az észak-erdélyi és székelyföldi területek 1919-ben született férfilakosságának nemzetiségre való tekintet nélküli besorozása. Mivel a legtöbb aggály a román ajkúak katonai alkalmazása ellen merült fel, a visszacsatolt területről csak kis részben hívták be a nemzetiség 1919-es évfolyamát, sőt a már katonaviselt átképzendők bevonulatásáról pedig még 1941-ben is eltekintettek.

A magyar és német nemzetiségű hadkötelecek, továbbszolgálatra jelentkezők, valamint a vissza nem csatolt erdélyi területről átszököttek tényleges szolgálatra és átképzésre való behívása viszont fokozatosan beindult. Kiképzésük nem csupán az újonnan alakult IX. hadtest illetékességi körzetében, hanem az egész ország területén történt. A román nemzetiségű újoncállományból 1940. december 2.-tól csak 3127 fő került bevonultatásra az V., VI., VII. és VIII. hadtest 10 százalékos személyi biztonsági hányadának fedezése céljából.²⁷ A kb. 100 000 román nemzetiségű katonaviselt átképzésének beindulását csak az erdélyi átképzés 2. turnusában, 1941 augusztusától tervezték.

A román fennhatóság alól felszabadult terület katonaviselt, s tiszti és altiszti rangot elért egyénci –, amint a polgári köztisztviselői is – 1940 októberétől ún. igazolási eljárás alá vették. Priorálásuk során azt vizsgálták, hogy 1918 óta milyen magatartást tanúsítottak a magyarsággal szemben. Az igazolóbizottság tagjai csak magyar és német nemzetiségűek lehettek.

A magyar legfelsőbb katonai vezetésben széles körű vita előzte meg az erdélyi területekről átkerült jelentős tiszti és altiszti állomány további sorsát.

A meglevő tiszthiány és a honvédség fejlesztésének megalapozása érdekében néhány HM-, illetve VKF-osztály javasolta, hogy a visszacsatolt területekről minél nagyobb számban vegyenek át a tiszti állomány feltöltésére alkalmas egyéneket. A VKF I. osztály elképzelhetőnek tartotta azt is, hogy annak, aki az igazolóbizottság előtt „megfelelt”, *nemzetiségre való tekintet nélkül el lehetne ismerni akár az idegen hadseregben elért rendfokozatát is.* A HM I. a. és I. b. osztályok ennyire liberális álláspontot nem képviseltek. Legfeljebb arra hajlottak, hogy *a román nemzetiségű tartalékos tisztek is megtarthassák elért rendfokozataikat*, ha magyarellenes cselekedeteik nem voltak és átképzésük is megfelelő volt.

A honvéd vezérkar főnöke és a honvédelmi miniszter,²⁸ valamint az osztályok túlnyomó része azonban csak az igazolóbizottság előtt „megfelelt” és átképzett magyar és német tartalékos tiszteknek szavazott bizalmat. Ők tarthatták csak meg rendfokozatukat. Idegen hadseregben szolgált hivatásos tiszteket nem javasoltak átvételre. Legfeljebb a monarchiabeli hadseregben szolgáltakat kellő elbírálás után.²⁹

A többség álláspontja valósult meg ezek után a gyakorlatban is. A román nemzetiségű egyéneknek csak egyetlen előrelépési lehetőségük volt a magyar honvédségben: újoncként tisztesképzés alá vonhatták őket, aztán előléptethették valamennyit, amennyiben „nemzethűség” szempontjából minden kétséget kizáróan megbízhatóknak bizonyultak és a magyar nyelvet szóban és írásban a szolgálat körülményeinek megfelelő szinten elsajátították.³⁰

Magyarország negyedik területgyarapodása 1941 áprilisában történt, mikor Jugoszlávia feldarabolása során a német csapatokkal katonailag együttműködő magyar alakulatok megszállták a magyar–német–délszláv lakosságú Délvidéket, Bácskát, Muraközt, Murántúlt. Így 11 417 négyzetkilométernyi terület került 1 025 508 lakossal egyetemben magyar fennhatóság alá. A délvidéki terület lakosságának 36,6 százaléka volt magyar, 19 százalékat német, 16,1 százalékát szerb, a fennmaradó 28,3 százalékát pedig egyéb (román, horvát stb.) nemzetiségűek alkották. A katonai szervezés szempontjából ezt a területet az anyaország IV. pécsi és V. szegedi hadtestének illetékességi területéhez csatolták. Ezen hadtestek feladatává vált, hogy saját szükségleteiknek megfelelően szabályozzák a hadra fogható férfilakosság kiképzését, illetve átképzését.

1941 közepére a felvidéki katonaviseltek átképzése lényegében befejeződött. Az erdélyi tartalékosok kisebb hányadát a IX. hadtest két turnusban már átképezte. A többi – román nemzetiségi tartalékosok átképzése is – a későbbiek során e hadtestre hárult, mivel az egyéb hadtesteket jelentősen megterhelte a póttartalékosok kiképzése, mi több, beindult a délvidékiek átképzése is.

(Folytatása következő lapszámunkban)

